

תא"ל גיורא סגל (ז"ל) היה המייסד של המעבדה התפיסתית ומפקדה הראשון. סגל היה חוקר שהגה ויזם משימות מאתגרות כדי לתרום לבניין הכוח ולהפעלתו בצה"ל. הוא הותיר מאמרים וכתבים רבים, שתורתם חשובה ללמידה המבצעית של צה"ל גם היום

מבט אל העבר, אל הזמן שבו התעצב המזרח התיכון, מגלה את שורשי הצורך המבצעי בתמרון יבשתי על-מנת להכריע מלחמות וכדי להשיג תוצאות אסטרטגיות. צורך זה אינו טקטי ואף לא אופרטיבי. זהו צורך תרבותי המשפיע ברמה האסטרטגית וברמה האסטרטגית-דבתי על השגתו או אי השגתו של ניצחון.

בחינת המלחמה הבאה, בכל זירת מבצעים אפשרית, היא אחת המשימות הקבועות של צבא. כשמדובר במדינות שעמן יש לישראל הסכמי שלום, החשיבה על אפשרות של עימות היא נחלת האסטרטגיה של המדינה. על אף שאפשרות זו אינה בראש סדר העדיפויות, חיוני לעסוק בכך בחשיבה כוללת, לצורך בניין הכוח. כדי לקדם את פני המלחמה הבאה עלינו למפות את האיום ולהבין אותו לעומקו, לרבות ברבריו התרבותיים, שכן אי הבנת האיום עלולה לגרום לבניין כוח שיעדיף את מלחמת ההתשה על התמרון. דבר שיכולות להיות לו השלכות ארוכות טווח.

הדיון במלחמת תמרון, במלחמת התשה ובמלחמה נגד כוחות מהפכניים, הוא דיון רלוונטי למערכה עתידית באזורנו. יכולת התמרון צריכה להיבחן במכלול מרכיביה: הדוקטרינה, האמל"ח והציור, תמהיל הסד"כ, ההכשרות וכוח האדם, האימונים וכושר הפיקוד. תמרון יעיל מחבר בין כל אלה. בנוסף, הוא מחייב תלכיד של תפיסות מבצעיות, יכולות מבצעיות, ארגונים שונים, תהליכים, תרבות ובעיקר סמכות.

היכולת הטכנולוגית יוצאת הדופן של צבאות סדירים עתירי טכנולוגיה מחד גיסא, והשאיפה של צבאות המשלבים כוחות מהפכניים לפעול בטכנולוגיות בסיסיות של אמל"ח ושל ציוד, ובכך לקבוע את אופיו של שדה הקרב העתידי מאידך גיסא, יכולים ליצור מצב שבו תתפתח אשליה לפיה הלחימה מנגד תהיה מרכיב הכרעתי. תוצאתה של הלחימה נגד האויב תהיה, במקרה הטוב, שחיקתו במידה משתנה. במקרה הרע – יצירת מצב של אי הפסד – המשרת את האסטרטגיה של ארגונים אלו. הנטייה למשוך את הלחימה בשדה הקרב למקום שהוא "לואו טק", נועדה להתגבר על היתרון היחסי של צבאות עתירי טכנולוגיה. המשמעות של ההישג הפיזיקלי, למשל כיבוש שטח במקרה של עמי המזרח תיכון, המדינות וארגוני הטרור – היא משמעות מבצעית ותרבותית. השפעת הפגיעה מרחוק אמנם קיימת, אך מידת השפעתה הוכחה כמעטה לאורך זמן, וראוי להבין שהתוצאה תהיה דומה גם בלחימה מול סוריה ומול לבנון.

באמצע שנות ה־80 של המאה ה־20, בעיצומה של לחימת הסובייטים באפגניסטאן, שאל עצמו ההוגה הבריטי בריגדיר ריצ'רד סימפקין את השאלה: מדוע כוחות מהפכניים מנצחים צבאות סדירים? סימפקין הגדיר את שתי הצורות החשובות ביותר של המלחמה היבשתית המודרנית: מלחמת התמרון והמלחמה המהפכנית. במלחמה של ישראל נגד חזבאללה ביבשה באו שתיהן לידי ביטוי. כך גם במלחמה באפגניסטאן שהתרחשה בשנות ה־80 בזמן שסימפקין כתב את ספרו,²

לוחמי עוצבת נשר בכניסה ללבנון, 2006. "בין השימוש ב־M-16 לשימוש ב־F-16, אני מעדיף בלחימה מסוג זה את ה־M-16"

חיוניות התמרון היבשתי בעימותים במזרח התיכון

במפגש בין כוחות מהפכניים לבין צה"ל, אסור לוותר על התמרון היבשתי בתוך שטח האויב, כמרכיב הכרעה עיקרי. חיבור רביזרועי של האוויר, היבשה והמודיעין ייצור תנאים לקיומו של תמרון מועיל. יש להפנות מאמץ עיקרי ומשאבים לבניין כוח התמרון היבשתי בצה"ל

כך באפגניסטאן בשנות ה-2000, וכך גם בעיראק. המאמר ינתח את שאלותיו של סימפקיין תוך בחינת מקומו של התמרון בהכרעת סכסוכים במזרח התיכון.

מרכזיות התמרון בצה"ל כמרכיב הכרעה

תמרון יבשתי יעיל הוא תמרון רביזרועי ורביחילי. הוא אינו חרד ממדי. שימור יכולת התמרון, ובעיקר שיפור יכולת התמרון או חיזוקה, מחייבים פעולה רביזרועית ורביחילית. המפגש של לוחמת התמרון עם הלחימה המהפכנית, ובמיוחד זו שבגרסת חזבאללה, שבה האיום מתבסס על שיגור טילים לעבר אזרחים, הוא מפגש שיכול להוביל בזמן קצר לשחיקת התמרון כמרכיב

עיקרי בהכרעה. בהמשך לשאלתו של סימפּקין איך מנצחים כוחות מהפכניים – ניתנת התשובה: באמצעות תמרון. לצורך כך, קשת האפשרויות הנוגעות לתמרון היא רלוונטית: מהתמרון הקלסי ועד לתמרון המבוסס על המרכיב היסודי של הונאה והטעיה.

לתנועה ולהפעלת האש, ובמיוחד לממד התנועה במובנו הרחב, בלחימה בכלל ונגד כוחות מהפכניים בפרט, יש חשיבות קריטית. שאיפת הכוחות המהפכניים לגרור למלחמה ארוכה, המבוססת על התשה, היא הסכנה הגדולה ביותר שעלולה להוביל לאיבוד הרצון לתמרון. לא ניתן להילחם ללא נפגעים, וצו עיקרי בטקטיקה הוא להשיג את המשימה תוך עמידה במינימום נפגעים וזנז לציוו. ואולם, אסור לחפש שיטות לחימה ללא נפגעים כלל, דוגמת הלחימה מנגד, שכן, אובדן הרצון לתמרון יעלה בנפגעים רבים יותר בסיכום הכולל – לוחמים ואזרחים.

במזרח התיכון, אימוץ שיטות הלחימה המהפכניות של ארגוני הטרור והגריילה עליידי הצבאות הערביים הסדירים אינו טריוויאלי, אך מפתה ומעשי בשל ההזדמנות לנצח באמצעות התשה. הגדרת "אי הפסד" כגורם שמכריע ארגון טרור וגריילה, או מדינה המשתמשת בשיטות לחימה מהפכניות, היא תוצר של ויתור על התמרון כמרכיב הכרעה. הסכנה בויתור על התמרון היבשתי היא סכנה מוחשית. הטכנולוגיה המאפשרת במלחמה קונוונציונלית פגיעה במטרות רבות, יכולה לגרום למקבלי ההחלטות להאמין שניתן להשיג תוצאות דומות ולהילחם מנגד ביעילות ככוחות מהפכניים. מלחמת לבנון השנייה הוכיחה לצה"ל שלא ניתן לעשות זאת. התיקון של מחשבה זו הוא הכרחי, אחרת "אי הפסד" יהפוך להיות המושג ששינה את אופי המלחמה בעת הזו – ממלחמת תמרון למלחמת התשה.

ייתכן שמדובר בתמרון קלסי, המוכר לנו ממלחמות בין צבאות סדירים גדולים, וייתכן שמדובר בתמרון דוגמת זה המתנהל ביהודה ושומרון מאז מבצע "חומת מגן" ב-2002: מבצעי לחימה רבים ורצופים נגד הטרור והגריילה, הכוללים פשיטות ומעצרי מבוקשים, שנעשים במסגרת רעיון מבצעי מקיף.

בשנים 2003–2005 החל צה"ל ביהודה ושומרון במהלך של תמרון רצוף ובלתי פוסק מסוג זה, שעקרונותיו מובילים את הלחימה נגד הטרור עד היום. אמירה ידועה של הרמטכ"ל, רא"ל גדי איזנקוט, ששירת כמא"ג איו"ש באותן השנים, ביטאה את הצורך במגע ישיר ורצוף עם האויב: "בין השימוש ב-M-16 לשימוש ב-F-16, אני מעדיף בלחימה מסוג זה את ה-M-16". האמירה הזאת נאמרה בהקשר ללחימה באיו"ש, אך נכונה הן כשמדובר בלחימה בטרור והן שמדובר בקרב המשולב: ללחימה במגע ישיר במזרח התיכון יש משמעות תרבותית, ואין מגע ישיר ללא תמרון יבשתי. בכל מקרה, את הניצחון משיגים באמצעות שילוב של תנועה ושל אש.

הטעות הגדולה ביותר שניתן לעשות היא להיגרר למלחמת התשה ממושכת נגד הכוחות המהפכניים באמצעות אש מנגד, מתוך רצון להימנע מנפגעים. עיקרון התמרון נגד כוחות מהפכניים משמעותו לתמרון, להשיג הישגים מבצעיים ולחזור לבסיסי המוצא. סבבים חוזרים ונשנים יביאו בסופו של דבר ליצירת הרתעה מתמשכת מלפעול נגדנו. תמרון יעיל במזרח התיכון הוא תמרון לעבר יעדים מוגדרים, שאינו הופך לכיבוש מתמשך של שטח ולא לשליטה מתמשכת באוכלוסייה. תמרון מסוג זה יוצר הענשה מתמשכת של האויב, שתוצאתה בסופו של יום היא הרתעה.

לא נכון להגדיר שכיבוש שטח אינו תוצאה מבצעית רצויה של התמרון היבשתי, אולם יש להבין ולהתאים את התוצאה המבצעית הרצויה למצב האסטרטגי הכולל של ישראל. מטרת התמרון יכולה להיות הכרעה ויכולה להיות הענשה – להשיג תוצאה מבצעית מוגדרת ומוגבלת במרחב ובזמן, וליצור הרתעה. מכאן, שצה"ל צריך להיות מוכן ונכון לתמרון בכל זמן, והדרג המדיני צריך להיות מוכן ונכון לפעול בסבבים חוזרים ונשנים עד השגת התוצאה האסטרטגית הרצויה – הענשה והרתעה. יש לציין כי ההכרעה במערכה באמצעות התמרון תהיה מוגבלת בזמן ובמרחב; לכך דרושה הבנה משותפת של הדרג הצבאי והדרג המדיני.

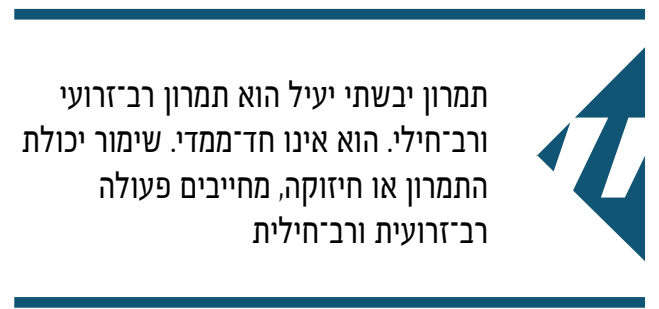
הסובייטים מול המג'אהדין באפגניסטן בשנות ה-80

מלחמתם של הסובייטים באפגניסטן בשנות ה-80, ובמיוחד בשנת 1985 שהוגדרה עליידי שנת הכרעה, ניתן ללמוד רבות.³ המג'אהדין חילקו את המלחמה בסובייטים לארבעה שלבים:

1. התנגדות עממית נגד הסובייטים בכל מקום באפגניסטן. בשלב זה הוכרז ג'האד נגד הסובייטים.
2. בשלב השני המג'אהדין ארגנו את עצמם מחדש: מפקדות, מנגנונים, אימונים, רכישת אמל"ח – בניין כוח במלוא מובן המילה.
3. בשלב השלישי למדו המג'אהדין לשרוד מול מתקפה סובייטית רחבת היקף, ועתירת טכנולוגיה צבאית מתקדמת. יכולת הלחימה מנגד שהפעילו הסובייטים בשלב זה בשנות ה-80 הייתה מרשימה:
 - ⊕ חיילים לעומק של 20 ק"מ, שאפשרו להפעיל אש מדויקת והשמדת כוחות גרילה מנגד ביעילות רבה.
 - ⊕ שימוש ביתרון הלילה של הסובייטים – אמל"ח ואמצעי ראיית לילה טובים.
 - ⊕ שימוש יעיל ביותר במסק"דים ובמטוסי קרב מסוג סוחוי-25 לסיוע אווירי התקפי קרוב.

מודל המג'אהדין הלך וירד, אברותיו היו רבות והסובייטים השתלטו על שטחים רבים. טילי נ"מ סטינגר, שספקו למג'אהדין עליידי האמריקנים, הובילו למפנה חשוב ביכולתם של המג'אהדין להסתגל לעדיפות האווירית של הסובייטים. שימוש בטכנולוגיה מתקדמת עליידי כוחות גרילה פשוטים, מסמל יותר מכל את השילוב שסימפּקין מדבר עליו. כל אחד יכול להפעיל סטינגר אם הוא לומד זאת. הסתגלותם של המג'אהדין לתנאי הלחימה החדשים הייתה קשה, אך הם הצליחו בכך.

4. בשלב הרביעי של הלחימה החלו המג'אהדין לתקוף בחי"ר את מוצבי הסובייטים. נשיא ברית המועצות מיכאיל גורבצ'וב

כוחות אמריקניים מתצפתים במחוז קוואר, 2006. המבצע בשאח־אייקוט נכשל בעיקר בשל סטייה קשה מעקרונות התמרון

חשוב ומה לא. הידע על האויב והבנתו אינו מצוי בספרי ההדרכה, ולא במסדי נתונים המוכנים מראש. הידע המודיעיני הוא תוצר של אדם.⁴ הניסיון של האמריקנים להילחם באל־קאעדה בכוחות משולבים ב־2–13 במרס בעמק שאח־אייקוט נכשל. המבצע בשאח־אייקוט נכשל לא בשל יכולתם המבצעית הנמוכה של הלוחמים והמפקדים, אלא בעיקר בשל סטייה קשה מעקרונות התמרון:

- ⊖ מערכת פיקוד מסובכת ולא ברורה.
- ⊖ חוסר במרכיבים חיוניים בקרב המשולב.
- ⊖ כוח משולב שרוכז בחיפזון ללא מרכיבי אש הנחוצים לסיוע לתמרון.

הכוחות האמריקניים הגדולים נכשלו מול מאות לוחמי אל־קאעדה שהצליחו רובם ככולם להימלט מהעמק המכותר, ולהמשיך את מאבקם במקום אחר.

המבצע המשולב האמריקני שכלל כוחות מיוחדים, יחידות חי"ר, עוצמה אווירית וטכנולוגיה, סבל מקשיים רבים. כוח מאורגן, המיישם את העקרונות והכללים הפשוטים של הקרב המשולב, היה מצליח להכריע בשאח־אייקוט. הבעיה הייתה ליצור כוח נגר כוחות מהפכניים מסוג זה של אל־קאעדה. מפקד פיקוד המרכז האמריקני גנרל טומי פרנקס לא רצה להפעיל כוחות רבים במבצע זה, וגישה זו יצרה בסופו של דבר כוח משולב מלא ב"חורים מבצעיים".

התוכנית הבסיסית במבצע "אנקונדה" התבססה על רעיון מבצעי של כיתור וחסמה.⁵ הרעיון דומה לרעיונות סובייטיים מן העבר, ואכן מתכנני "אנקונדה" למדו את ההיסטוריה הצבאית של עמק שאח־איי קוט בלחימת הסובייטים במג'אדהין באפגניסטאן. התנאים המבצעיים הבסיסיים של העמק לא השתנו במהלך השנים. התוכנית הייתה לתקוף את העמק ממערב בסד"כ גדודי של כוחות מיוחדים המשולבים

הבין שעליו להחליט בין הרחבה משמעותית של המעורבות הסובייטית בלחימה באפגניסטאן ובין נסיגה. הוא החליט לסגת.

האמריקנים באפגניסטאן - מבצע "אנקונדה", שאח־אייקוט 2002

הבנת האויב ודרך הפעולה שלו כשמדובר בלוחמי גרילה וטרור מחייבת מגע מודיעיני ישיר. זאת ניתן להשיג רק על־ידי תמרון ועל־ידי נוכחות של כוחות קרקע במרחב הלחימה. במבצע "אנקונדה" נגר אל־קאעדה נוכחו האמריקנים לדעת שאין אפשרות להגדיר מרכז כובד, או לפחות קשה מאוד למצוא אותו טרם הלחימה. מודיעין מאורגן מראש חיוני לצורך מטרות התקיפה, אולם הוא לא מצמצם את הצורך במודיעין בזמן אמיתי בלחימה א־סימטרית מסוג זה. כדי לקבל תמונת מצב מלאה על האויב יש לחבר בין יומינט, קומינט ומודיעין המתקבל מאיסוף של כוחות רגילים בשטח.

לא ניתן לקבל תמונה שלמה ללא תמרון, היוצר לחץ מעשי על האויב וגורם לו לנוע, להתגלות, לדבר במכשירי הקשר, הטלפון ובכל אמצעי התקשורת האחרים. או אז יכולה הטכנולוגיה ליירטו ולהפוך את המידע למטרות.

תפקידו של התמרון כמחולל מודיעין שניתן ליירטו על־ידי הטכנולוגיה ולהפוך אותו למודיעין חיוני לתקיפה, הוא תפקיד חדש יחסית בעולם המלחמה המודרני. זהו תפקיד חיוני לתמרון בלחימה א־סימטרית, והוא חיוני לא פחות בלחימה הקונוונציונלית המשתמשת בעקרונות של הסתרה והיעלמות במלחמה.

ככל שהמפקדים במלחמה הקונוונציונלית מאמצים יותר רעיונות של היעלמות, כך לתמרון יש תפקיד חיוני יותר ביצירת המודיעין לתקיפה. על המפקדים בשדה הקרב להבדיל בין מרכיבי המידע ולהחליט מה

טור נגמ"שי BTR סובייטיים בדרך לאפגניסטאן, 1986. הסתגלותם של המגנאהדין לתנאי הלחימה החדשים הייתה קשה, אך הם הצליחו בכך

מראש עליידי כוחות גדולים. פעילות החסימה נועדה לנתק את דרכי נסיגתו של האויב, וכשזה הצליח – נלחם האויב בתנאים נחותים. היו פעמים שהקרב הסתיים בכיתור האויב ובהריגת כל כוחותיו. לוחמת יבשה בגרילה היא דפוס לוחמה מודרני, שמחבר בין לוחמת התמרון ובין לוחמת הגרילה על יתרוונותיהם השונים. דרך הלחימה המהפכנית, המבטאת מגוון שיטות צבאיות, לעיתים יעילה יותר מדרך הלחימה של כוחות סדירים. בנייתו זה צדק סימפקין עוד בשנות ה-80, כשטען כי השילוב בין התמרון הקלסי ובין מבצעים מיוחדים ולוחמת תמרון של כוחות, כמו חטיבות חי"ר קלות בדומה לכוחות שהפעילו הסובייטים באפגניסטאן, יהיה יעיל נגד לוחמה מהפכנית ובכלל זה לוחמת גרילה.

הדיון התיאורטי במלחמה נגד חזבאללה צריך לשלב בין היתרון של הכוחות הסדירים ליתרון האויב בלוחמה מהפכנית. השילוב בין לוחמה קלסית של כוחות סדירים – כולל מאמצי לחימה של חיל האוויר וחיל הים – ובין תמרון ליעדים מוגדרים של כוחות יבשה ממוכנים במגע ישיר, ושל כוחות קומנדו בלוחמה מנגד עם הפעלת מאמץ של מבצעים מיוחדים, העושים שימוש בשיטות לוחמה באורח בלתי סדור – מביאים לשילוב ראוי של לוחמת תמרון ולוחמה מהפכנית של כוחות סדירים נגד אויב, העושה שימוש בשיטות לוחמה מהפכניות. אלוף (מיל') פרופ' יצחק בן ישראל טען כבר לפני עשור: "עלינו לשנות את דרך החשיבה ולעצב מחדש את כללי המשחק. נניח שנבצע פעולה קרקעית בעזה (בכוונה לחזור בסופה לשטחנו) שבה נספוג אבדות ונגרום לאבדות רבות בצד השני; נניח גם כי אחרי תקופת רגיעה מסוימת שתושג על-ידי הפעולה, יחודש ירי הרקטות. נוכל תמיד לחזור על הפעולה ולהיכנס שוב לרצועה. וחוזר חלילה. ארגוני הטרור יוכלו לפתוח כל פעם בסיבוב חדש של ירי רקטות – פעולה צבאית ישראלית – תקופת רגיעה – ירי רקטות, וחוזר חלילה. הניסיון שצברנו (...) וההיגיון הפשוט מלמדים, כי כל החלטה על יציאה לסיבוב נוסף תיעשה עבורם קשה יותר ויותר, ותיתקל בהתנגדות גוברת והולכת של האוכלוסייה הפלסטינית שתזכור את תוצאות הסיבוב הקודם. (...) הראייה האסטרטגית רחוקת הטווח והזמן צריכה לגבור כאן על החשבון הטקטי קצר הטווח."

הלחימה הקונוונציונלית מחייבת את התמרון במהותה. התמרון במלחמה המודרנית מחולל את התנועה אצל האויב, וזו מתורגמת

ככוחות גרילה מקומיים, בעוד גרוד מוגבר של הדיוויזיה המוסטת ה-101 יבצע התקפת סער מוסקת ויתפוס עמדות חסימה והגנה על כל הצירים והנתבים היוצאים מהעמק לכיוון מזרח. הסיוע האווירי הוגדר בתוך ארגון הכוח, כשטבעת חיצונית של כוחות מיוחדים "אריות הים" וכוחות מיליציה מקומית תאבטח את מרחב הפעולה.

תוכנית בסיסית זו החזיקה מעמד למעט שינויים מקומיים, וחזתה ניצחון בתוך שלושה ימים. כישלוננו של התמרון נבע מכמה סיבות: אי התאמה של מפקדים לתפקיד, פיקוד מרחוק והפעלת ערב רב של יחידות, וחוסר הבנה כיצד לחבר פיקוד ושליטה.⁶

הכישלון של האמריקנים מוכיח את הצורך בתמרון, ואת היכולת להכריע באמצעות תמרון כוחות גרילה בתנאי שארגון התמרון יהיה בהתאם לכללים. אין דרך אחרת ליצור מגע עם כוחות אויב המבססים את פעילותם על לחימת האדם, במקרה זה כוחות גרילה וטרור, אלא במבצע משולב יבשתי ואווירי.

הכרחיות התמרון היבשתי מהבחינה האסטרטגית והאופרטיבית בצה"ל

המלחמה של צה"ל בחזבאללה בממד היבשתי שלה דומה למלחמה של הסובייטים במג'אהדין וללחימת האמריקנים בשאח-אייקוט. המלחמה באפגניסטאן כפי שראו אותה הסובייטים הייתה מערכה נגד כוחות גרילה בלתי סדירים בשטח הררי-מדברי. כוחות ארמיה 40 הסובייטית ניהלו מבצעים התקפיים רחבי היקף בהשתתפות כוחות קרקע, דיוויזיות וחטיבות חי"ר ושריון, עוצבות ויחידות עצמאיות של הכוחות המיוחדים וחיל האוויר. המבצעים של הכוחות המיוחדים נערכו בהיקף קטן יותר ולזמנים קצרים יותר, והיעילות שלהם הייתה לעיתים גבוהה מאשר במבצעים הגדולים.

הקרב הטקטי במלחמה זו היה המלחמה האמיתית: לחימת מסגרות בסיסיות של חטיבה ושל גדוד, מתוגברות בטנקים, בארטילריה, בהנדסה, בלוחמה כימית ובאווירית הצבא. כל הקרבות היו של כוחות משולבים, שהצריכו הכנה מקיפה ומסודרת.

הטקטיקה הייתה של מלחמה נגד גרילה בתנאי שטח קשים, והשיטות העיקריות שאותן נקטו הסובייטים לא כללו לוחמה קלסית של הגנה והתקפה המוכרות בתו"ל הסובייטי. הן כללו שימוש בצורות קרב פשיטה, חסימה של כוחות מג'אהדין, סריקות של עיירות וכפרים ואבטחה של מרחבי פעולה וצירי תנועה, שירות וכדומה. פשיטה ומארב הן צורות קרב המוכרות לנו בתו"ל.

החסימה והסריקה הן תורות לחימה טקטיות חדשניות שנוצרו על-ידי הסובייטים. צורת קרב זו משלבת בין פעולה הגנתית ובין התקפה ישירה על כוחות נוסגים, והיא טקטיקה המופנית ללחימה נגד גרילה.⁷ המטרה של צורת קרב זו הייתה להשמיד את האויב בשטח שהוגדר

מהותה של השיתופיות (הפעולה הרב-זרועית) היא היכולת לפעול כתלכיד רב-עוצמה מחד גיסא, ובמרכיבי הפעלת כוח ייחודיים בנפרד מאידך גיסא

בסופו של יום למטרות לתקיפה. לא על התמרון היבשתי לברו יתבסס הכול, אולם התמרון היבשתי יגרום למטרות חדשות להופיע בשדה הקרב, ומטרות מסוג זה הן המטרות הרלוונטיות ביותר להשמדה.

כלומר התמרון היבשתי יצר את התנאים המבצעיים לתקיפה מוצלחת מחד גיסא, ויצר מגע ישיר עם האויב מאידך גיסא. שילוב המגע הישיר עם האש מנגד יוביל בסופו של יום להכרעה.

במלחמה הבאה צה"ל צריך להסתגל להפעלה יעילה של כוח, המשלבת בין לוחמה סדירה ללוחמה מהפכנית. היסוס בהפעלת כוחות משולבים כאלה במאמצי תמרון יבשתי יביא בוודאות להצלחה של האויב בכלל, ושל הכוחות המהפכניים בפרט, כדבריו של סימפקיין.

חיזוק התמרון היבשתי לקראת המלחמה הבאה - הכרח ולא ברירת מחדל

מלחמת לבנון השנייה הייתה המלחמה השנייה שבה צה"ל יצא למלחמה נגד ארגון טרור וגרילה. מאז שנות ה-70 של המאה ה-20, לבנון מאפשרת את קיומו של ארגון טרור וגרילה ממוסד – בתחילה אש"ף ובהמשך חזבאללה – במבנה מורכב, הקושר דרג צבאי בדרג מדיני בלבנון.

למרות היותו ארגון טרור וגרילה לבנוני, חזבאללה פועל ומשפיע גם ברמה הבינלאומית. הוא פעל במלחמת לבנון השנייה בכל רמות הפעולה המוכרות של עימות בין-מדינתי. הוא פעל ברמה האסטרטגית, ברמה המערכתית וברמה הטקטית. ברמה הטקטית נקט חזבאללה צורת התקפה המשלבת יסודות הגנתיים, כשהמאמץ העיקרי שלו היה שיגור בלתי פוסק של טילים לעבר העורף של ישראל. מטרת הלחימה הטקטית שלו הייתה לאפשר זאת, תוך פגיעה מרבית בכוחותינו וניסיון לשכות חילים. חזבאללה שילב בין לוחמת תמרון באש ובין לוחמה מהפכנית, לוחמת גרילה של מערכיו היבשתיים – במוצבים, בעיירות וב"שמורות הטבע".

באלו צורות קרב נקט צה"ל מנגד? התקפה? פשיטה? האם היה בהן היגיון מסודר שנבע מתכנון מבצעי אופרטיבי שלם? האם שילבנו בין לוחמת תמרון ללוחמה בלתי סדורה? ומה הייתה תכליתה של הלחימה? עתה, יותר מתמיד, צריך לדרוש במבנה הכוח – מבנה הפלוגה והגדוד, החטיבה, האוגדה. כאשר עקרונות אחדות הפיקוד והשיתופיות חייבים להוביל.

הצורך לתמרון נובע משני מרכיבים בסיסיים:

➔ המצב האסטרטגי הבסיסי והקבוע של ישראל בשל היותה מדינה קטנה, והגיאוגרפיה שלה על מרכיביה.

➔ תרבות הלחימה של האויב המושפעת באופן משמעותי ממגע ישיר בלחימה.

מדינת ישראל אינה רוצה במלחמה. ואולם, ההיסטוריה שלה מוכיחה כי מלחמות התרחשו בסופו של דבר מכיוון שנכפו עליה. האסטרטגיה היא אסטרטגיה הגנתית והטקטיקה היא התקפית. כלומר, אם נכפית מלחמה על ישראל המענה המבצעי הנדרש הוא מענה הכרעתי. ישראל – באמצעות צה"ל וארגוני הביטחון האחרים – חייבת להעביר את המלחמה אל שטחו של האויב, ולהכריעו מהר ככל הניתן. כלומר, התמרון בכלל, והתמרון היבשתי בפרט, נטוע ומושרש במהות האסטרטגיה של צה"ל.

התמרון היבשתי המוצלח מרתיע ממלחמות עתידיות, והתמרון האווירי מרתיע בשל יכולתה של מדינת ישראל להגיב מהר וביעילות כלפי איזמים אסטרטגיים. התמרון המשותף, יבשה ואוויר, יוצר תוצאות מבצעיות מוצלחות שמביאות לבניית כושר הרתעה יעיל. השיתוף הוא הכרחי, וחשוב להבין שאין תחליף לשימוש המשותף ביסודות תמרון מעשי אלה.

הפעלת האש מנגד היא נכונה, וחיוניות הפעלת חיל האוויר וחשיבותו להכרעה רבה מאוד. אך אין בכך די. מהותה של השיתופיות (הפעולה הרב-זרועית) היא היכולת לפעול כתלכיד רבי-עוצמה מחד גיסא, ובמרכיבי הפעלת כוח ייחודיים בנפרד מאידך גיסא.

אויביה המסורתיים של ישראל מנצלים כיום באופן בולט את העומק האסטרטגי הגדול שלהם, ונכון הדבר לכלל מדינות הטבעת ולארגוני הטרור. זאת עלידיי הבלטת יכולת שיגור הטילים כמאמץ עיקרי נגד ישראל, במקביל להעברת מרכז הכובד של התוצאה המבצעית להגדרת אי הפסד כניצחון. בכך הם מושכים את צה"ל לסכנה של מלחמת התשה ארוכה. ראוי לזכור כי לא הייתה מלחמה אחת שבה לא נדרש צה"ל להעביר את המלחמה אל שטח האויב. לפיכך, התמרון היבשתי כמרכיב הכרעה הוא חיוני לכל הגדרה של הכרעה.

סיכום

ייעודו של צה"ל הוא להגן על קיומה של מדינת ישראל, שלמותה, ריבונותה ושלוש תושביה, ולסכל את מאמצי האויב לשבש את אורח החיים התקין בה.

במפגש בין כוחות מהפכניים לבין צה"ל אסור לצה"ל לוותר על התמרון היבשתי בתוך שטח האויב, כמרכיב הכרעה עיקרי. הלחימה מנגד, המתאפיינת במרכיבים טכנולוגיים חשובים, אינה תחליף לתמרון. היא צריכה לסייע לו. מצוקת התמרון הנובעת מכלל הפעולות המופנות לשיבוש, מחייבת יצירת תנאים מבצעיים לקיומו. חיבור רבי-זרועי של האוויר, היבשה והמודיעין, בראש ובראשונה, ייצור תנאים לקיומו של תמרון מועיל. קיומו יאפשר הכרעה וימנע קיפאון בשדה הקרב, שמשמעותו בתנאי האסטרטגיה של ישראל אי הפסד של האויב, והפסד של ישראל.

במלחמה הבאה תיבחן נחישותם של מפקדי צה"ל לנצל את מרחב התמרון שנותר להם במגבלות המדיניות והחוקיות, זאת תוך חיפוש קבוע אחר נקודות תורפה והזדמנויות להכניע את האויב, ותוך התעקשות להוכיח למדינאים כי ללא הצלחה צבאית ברורה אין אפשרות ליישם את הפתרון המדיני.

סימפקיין צדק בחונוונו בנוגע למלחמת תמרון ומלחמה מהפכנית בהקשר לנוכחותן בעולם המלחמה. הצורך בכוח אווירי חזק הוא בלב הקונצנזוס של העוסקים בכניין הכוח בצה"ל, ויש לשמר את הכוח האווירי בעדיפות קבועה על מדיניות האזור ויכולת ההגנה האווירית שלה, אך חיזוק יכולות התמרון היבשתי הוא הכרח לצורך הכרעה ובניית כושר הרתעה – שם אותרה החוליה החלשה בשרשרת הפעלת הכוח ולכן, בעת הזו יש להפנות מאמץ עיקרי ומשאבים לבניין כוח התמרון היבשתי בצה"ל.

מאמר זה הוא עיבוד למאמר שפורסם במערכות 415 (נובמבר 2007) **העדרות למאמר הזה מתפרסמות בסוף הגיליון.**

